

Motion till riksdagen 2013/14: MJ8

av **Matilda Ernkrans m.fl. (S)**
med anledning av prop. 2013/14:39

På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med ytterligare en samlad åtgärdsplan för att nå miljömålet Giftfri miljö.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska arbeta för att EU:s kemikalielagstiftning Reach snarast ska ses över.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör arbeta för att ytterligare nationella förbud och begränsningar av bisfenol A bör införas i Sverige för att stödja de länder som nu driver på för EU-gemensamma förbud.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den utredning om ekonomiska styrmedel på kemikalieområdet som aviseras ska få ett uppdrag att utforma ett färdigt förslag på kemikalieskatt.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att dra tillbaka förslaget om att lägga ned AB Miljöstyrningsrådet så att projektet Giftfri skola kan fortsätta.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta fram inhemska åtgärder för att minska förekomsten av kadmium i den svenska maten.

Motivering

Vi socialdemokrater vill gå före i EU och förbjuda farliga hormonstörande ämnen. Genom skatter och regler vill vi minska farliga ämnen i vår mat och miljö.

Sverige har varit världsledande på miljö. Men nu verkar vi vara på fel väg.

Fel! Okänt namn på

Lösningarna på de stora miljöproblemen behöver åtgärder, samverkan och långsiktighet, nationellt och internationellt.

Den nuvarande moderatledda regeringen har i stället ägnat sin tid åt att formulera om etappmål, sänka ambitionerna och ändra inriktning. Resultatet är anmärkningsvärt. Av de 16 miljömålen som ska nås 2020 har regeringen själv gjort bedömningen att 14 av målen inte kommer att nås med den politik som i dag är beslutad. Giftfri miljö är ett av målen som inte nås.

Farliga kemikalier i vår närmiljö innebär en stor hälsofara och ett hot mot vår miljö. Inte minst är det viktigt att minska miljö- och hälsoriskerna i barnens offentliga miljöer och att ha en effektiv kontroll.

Sverige måste mer aktivt driva att reglerna i EU:s kemikalielagar förbättras. Vi menar också att Sverige kan påverka EU genom att besluta om nationella förbud av kemikalier. Det har andra länder gjort, t.ex. genom att förbjuda bisfenol A som är en farlig hormonstörande kemikalie. Men den moderatledda regeringen vill inte gå före.

Vi socialdemokrater vill i stället se ett land där vi samlas för att utveckla vår samhällsmodell. Nya kemikalier ska enbart tillåtas om det är bevisat att de är ofarliga, och befintliga kemikalier ska bytas ut om det finns mindre farliga alternativ på marknaden. På motsvarande sätt ska användningen av tungmetaller minimeras.

Sverige behöver en ny riktning. Vi behöver en aktiv och innovativ politik för att minska spridningen av farliga ämnen.

Vi har i vår motion 2013/14: MJ492 Klara miljömålen redogjort för våra förslag för att nå miljömålet Giftfri miljö. I denna motion lämnar vi förslag kring de åtgärder som regeringen föreslår i propositionen.

Miljömålet Giftfri miljö

Vår närmiljö är fylld av kemikalier. Kemikalierna spelar inte sällan en avgörande roll för att förbättra våra liv, exempelvis som beståndsdelar i läkemedel. Samtidigt är det av yttersta vikt att alla risker med kemikalier minimeras och kontrollen effektiviseras.

Naturvårdsverket bedömer att miljömålet Giftfri miljö är mycket svårt att nå och att tillräckliga styrmedel saknas. Kemikaliepolitiken är i stort sett helt beroende av gemensamma regler i EU. Miljömålsberedningens betänkande Minska riskerna med farliga ämnen¹ föreslog nya delmål för miljömålet Giftfri miljö som innebär ett mer aktivt svenskt arbete för att skärpa kemikalielagstiftningen i EU. Samtliga partier i beredningen stod bakom betänkandet. Regeringen valde emellertid att delvis modifiera beredningens förslag när den sommaren 2013 beslutade om etappmål för miljömålet Giftfri miljö, sedan bl.a. Svenskt Näringsliv kritiserat beredningens förslag.

¹ Miljömålsberedningen, *Minskade risker med farliga ämnen. Strategi för Sveriges arbete för en Giftfri miljö*, SOU 2012:38, Stockholm, 2012.

Regeringens proposition

Vi har varit kritiska till den moderatledda regeringen för omläggningen av miljömålssystemet, vilket skedde då förslagen i proposition 2009/10:155 Svenska miljömål – för ett effektivare miljöarbete antogs av riksdagen. Beslutet innebar bl.a. en sänkt ambitionsnivå för miljömålet Giftfri miljö. Omläggningen har gjort att arbetet med att hitta åtgärder för att nå miljömålen har dragits i en mycket långsam process. I stället för att myndigheterna tar fram färdiga förslag för att nå miljömålet har de fått vänta på nya etappmål och preciseringar. Etappmålen har utretts under lång tid och med små resurser av Miljömålsberedningen. Regeringen har sedan tagit tid att bereda förslagen till etappmål och nya preciseringar.

Vi menar att det miljön behöver är åtgärder som ger effekt.

När nu regeringen lägger sina förslag kring åtgärder för att nå miljömålet Giftfri miljö så är vi i slutet av 2013. Det är sju år kvar innan miljömålet ska vara uppnått, och mer än sju år har gått med en borgerlig regering. Det är givetvis helt orimligt att förslagen på åtgärder för att nå målen kommer först nu. Det som är ännu mer orimligt är att när förslaget väl kommer innehåller det mycket otillräckliga åtgärder som inte har någon som helst möjlighet att nå miljömålet.

Det rimliga för en ansvarsfull regering är att antingen lägga förslag som når det mål som riksdagen beställt. Eller återkomma till riksdagen och i ärlighetens namn erkänna att regeringen inte mäktar med att fatta beslut som gör att målet uppfylls och begära att ambitionsnivån sänks.

Regeringens bedömning är att de åtgärder som beskrivs i propositionen är tillräckliga. I beslutsrutan på s. 24 (avsnitt 5.1) anges att de insatser som beskrivs i propositionen är regeringens samlade strategi för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Vi menar att det är uppenbart att strategin inte räcker för att nå målet. Detta har regeringen själv noggrant beskrivit i propositionen. I avsnitt 5.3 beskrivs ett antal svåra utmaningar som kemikaliepolitiken står inför. Det handlar t.ex. om att produktionen av farliga ämnen ökar, att kunskapen är bristande, att gamla förorenade områden fortfarande sprider farliga ämnen och att nya faror hela tiden upptäcks. Men några åtgärder för att klara dessa utmaningar redovisas inte.

Vi delar regeringens bedömning av utmaningarna. Och vi kan konstatera att regeringens egen omvärldsanalys klart visar att den plan som finns i propositionen för att nå miljömålet till 2020 är otillräcklig. Därför föreslår vi att riksdagen tillkännager för regeringen att den ska återkomma med ytterligare en samlad åtgärdsplan för att nå miljömålet Giftfri miljö.

EU:s arbete med ny kemikaliepolitik

Miljömålsberedningens förslag på etappmål i delbetänkandet Minska riskerna med farliga ämnen² som tagits fram i enighet mellan partierna i beredningen

² Miljömålsberedningen, *Minskade risker med farliga ämnen. Strategi för Sveriges arbete för en Giftfri miljö*, SOU 2012:38, Stockholm, 2012.

Fel! Okänt namn på

understryker vikten av att arbeta inom ramen för EU-samarbetet för att nå miljömålet Giftfri miljö. EU:s kemikalielagstiftning Reach ger oss i dag inte tillräckliga verktyg för att nå målet till 2020.

Vi delar regeringens ambitioner om att driva utvecklingen och tillämpningen av EU:s kemikalielagstiftning i den riktning som regeringen beskriver, men är starkt kritiska till regeringens tempo i detta arbete.

Kommissionen gjorde under 2012 en analys av regelverket, vilket inte resulterade i några stora förändringar. Nästa tillfälle till revidering ligger troligen långt fram i tiden. Att regeringen nu ger Kemikalieinspektionen i uppdrag att ta fram en plan för hur Sverige ska agera för förändring är en bra åtgärd, men den kommer uppenbarligen alldeles för sent för att inverka på möjligheten att nå miljömålet Giftfri miljö eftersom de förändringar som Sverige eventuellt kan driva igenom inte kommer att ge resultat för miljön och människors hälsa till 2020.

Arbetet med att påverka EU-politiken som den socialdemokratiska regeringen drev borde ha fortsatt med högre intensitet direkt efter 2006 års val. Då hade möjligheter funnits att påverka 2012 års revidering.

I propositionen fortsätter regeringen denna låga ambitionsnivå. I beslutsrutan 9.2.1 är regeringens bedömning att Reachförordningen ”bör på sikt” ses över. Detta menar vi är en för låg ambitionsnivå. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen att regeringen ska arbeta för att Reachförordningen så snart som möjligt ska ses över.

Nationella förbud

Regeringen skriver på ett flertal ställen i motionen att Sverige bör gå före med nationella förbud för att driva på utvecklingen, men några sådana förslag finns inte. ”Nationella insatser kan i förlängningen leda till åtgärder på EU-nivå”, skriver regeringen. Men eftersom regeringen samtidigt skriver att den framlagda propositionen är regeringens samlade förslag för att nå målet Giftfri miljö blir det uppenbart att några nya sådana nationella beslut inte är aktuella med en moderatledd regering.

Genom olika uttalanden och debattartiklar kan vi konstatera att det borde finnas en majoritet i riksdagen för ett förbud av det hormonstörande ämnet bisfenol A i t.ex. livsmedelsförpackningar.

Vi socialdemokrater har i motioner föreslagit ett förbud av bisfenol A i livsmedelsförpackningar och material som kommer i kontakt med livsmedel (inklusive dricksvatten). Centerpartisten Lena Ek och C-ledamoten i miljö- och jordbruksutskottet Roger Tiefensee har i en debattartikel i Svenska Dagbladet krävt ett förbud. Även Miljöpartiet och Vänsterpartiet står bakom ett förbud.

Men nu är det tydligt att det inte blir något sådant så länge blockpolitiken gäller. Miljöminister Lena Ek skriver nu i propositionen att det inte är aktuellt för Sverige att införa förbud mot bisfenol A.

Frankrike har infört ett förbud mot bisfenol A i alla applikationer i kontakt med livsmedel.

På flera ställen i propositionen upprepas samma formulering kring möjligheten att införa nationella förbud:

I undantagsfall, och med hänsyn till effekter för företagens konkurrenskraft och den inre marknadens funktion, kan Sverige ha anledning att överväga proportionell nationell lagstiftning på det icke-harmoniserade område om en sådan reglering behövs för att skydda människors hälsa och miljö.

Detta är uppenbarligen den kompromiss som regeringspartierna gjort, och den utesluter i princip att Sverige ska gå före i syfte att driva på EU-regler. Tvärtemot vad miljöministern sagt i flera sammanhang och tvärtemot vad som står på flera andra ställen i propositionen. Uttrycket ”icke-harmoniserade områden” utesluter i princip allt. Meningen är skriven så att det omöjliggör den typen av förbud mot bisfenol A som flera andra länder infört eller överväger att införa. Meningen innebär också att företagens konkurrenskraft går före människors hänsyn och miljö.

Detta regeringens synsätt menar vi är mycket kortsiktigt, och det kommer på lång sikt att hämma svenska företags konkurrenskraft. Vi har i Sverige lyckats med miljöteknik och framtidsinriktade innovationer på miljöområdet just genom att gå före med miljöåtgärder.

Regeringen skriver att den ställer sig bakom den franska och den danska regeringens strävan att få EU att införa hårdare regler mot hormonstörande ämnen. Men den undviker att skriva att dessa länder har infört nationell lagstiftning som nu utgör ett starkt tryck på EU-kommissionen och att om Sverige skulle ställa sig bakom dessa länders strävan skulle trycket öka. När regeringen nu så tydligt och klart i propositionen avvisar möjligheten till ytterligare svenska förbud av bisfenol A så innebär det ett bakslag för dessa länder och motverkar deras strävanden.

Riksdagen bör tillkännage för regeringen att den ska göra en bedömning att ytterligare nationella förbudsbegränsningar av bisfenol A bör införas i Sverige för att stödja de länder som nu driver på för EU-gemensamma förbud.

Ekonomiska styrmedel

Kemikalieinspektionen har presenterat förslag på ekonomiska styrmedel för att minska kemikalieexponeringen i vardagen.³ Det handlar om en skatt på flera vanliga kemikalier. För ett sådant förslag finns det majoritet i Sveriges riksdag sedan Centerpartiet på sin stämma beslutat att ställa sig bakom en sådan skatt och oppositionspartier motionerat i riksdagen om det.

Men när propositionen om regeringens kemikaliepolitik nu kommer så finns inget förslag med. I stället utlovas en mycket märklig utredning.

Det utredningen ska analysera är den roll som ekonomiska styrmedel kan ha för att minska förekomsten av farliga ämnen. Det är något som vi har lång erfarenhet av i Sverige. Vi vet att det fungerar. Det är till och med så att

³ Kemikalieinspektionen, *När kan ekonomiska styrmedel komplettera regleringar inom kemikalieområdet?* Rapport nr 1/2013.

Fel! Okänt namn på

svenska skatter på farliga ämnen nu används som förebild världen över. Ett exempel är den svenska koldioxidskatten. Även i andra länder finns skatter av den typen som Kemikalieinspektionen efterlyser i sin rapport. Dessutom är uppdraget i utredningen som det är formulerat precis det som Kemikalieinspektionen redan redovisat i sina rapporter.

Att kompromisser mellan regeringspartier leder till utredningar som ska utreda sådant som redan är väl känt och väl utrett är inte acceptabelt. Det är ett slöseri med skattepengar och handlar bara om att fortsätta låsa fast Sverige i blockpolitisk handlingsförlamning.

Vi menar att riksdagen bör agera. Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen att den utredning kring ekonomiska styrmedel på kemikalieområdet som aviseras ska få ett uppdrag att utforma ett färdigt förslag på kemikalieskatt.

Miljöstyrningsrådet och Giftfri skola

På flera ställen i propositionen lyfts AB Miljöstyrningsrådets projekt Giftfri skola fram som en förebild. Regeringen vill arbeta vidare med denna rådgivning och stärka den fortsatta utvecklingen. Vi anser att regeringens initiativ är bra och vi stöder det men menar att det i praktiken är omöjligt och tomma ord eftersom regeringen också beslutar att lägga ned AB Miljöstyrningsrådet.

Riksdagen bör tillkännage för regeringen att dra tillbaka förslaget att lägga ned AB Miljöstyrningsrådet så att projektet Giftfri skola kan fortsätta.

Kadmium

Konsekvenserna av att vi har höga halter av tungmetallen kadmium i maten är ett problem som grundligt analyserats och är väl känt sedan lång tid tillbaka. Nu har Kemikalieinspektionen räknat fram att de samhällsekonomiska kostnaderna är ca 4 miljarder per år.

Den socialdemokratiska regeringen införde ett ekonomiskt styrmedel för att minska mängden kadmium: en skatt på handelsgödsel. Det finns i dag en majoritet i riksdagen för att återinföra en skatt sedan Folkpartiet på DN Debatt den 10 mars 2012 klargjort att partiet är för en skatt.

Men också andra styrmedel är nödvändiga. Regeringens enda förslag är att driva på för en kadmiumstrategi i EU. Det är ett bra förslag, men det hjälper oss inte att nå miljömålet Giftfri miljö till 2020 eftersom sådana EU-åtgärder tar betydligt längre tid. Regeringen behöver också ta fram inhemska åtgärder. Detta menar vi att riksdagen ska tillkännage för regeringen.

Stockholm den 15 januari 2013

Matilda Ernkrans (S)

Johan Löfstrand (S)

Jan-Olof Larsson (S)

Pyry Niemi (S)

Helén Pettersson i Umeå (S)

Sara Karlsson (S)

Kristina Nilsson (S)